

Сања М. Савчић
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
s.savcic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-1160-5860

О НОВЧАНОЈ НАКНАДИ НЕИМОВИНСКЕ ШТЕТЕ ПРАВНОМ ЛИЦУ У СРПСКОМ ПРАВУ – ПРИЛОГ РЕФОРМИ ОДШТЕТНОГ ПРАВА¹

Сажетак: *Право на новчану накнаду неимовинске штете не уживају на једнак начин сви правни субјекти, односно правна и физичка лица. У теорији и пракси постоје различити приступи у погледу питања да ли правно лице може да пружи нематеријалну штету истом интензитетом и у истом облику као што је то случај са физичким лицима. С тим у вези, истраживачи се да правно лице може да има уред, те стога нарушен уред може да представља основ обавезивања на новчану накнаду због штете која се због тога пружа. Дискусија о основаности новчане накнаде нематеријалне штете правним лицима постављена је све до усвајања правног схватања Грађанског одређења Врховног суда Србије од 5. фебруара 2001. године. Новија теорија облигационог права о овом питању расправља у контексту потребе преиспитивања важећих правила одговорности права. У том смислу, истраживачи се да објективни концепти неимовинске штете, којим се изузима физички или психички бол и страх из појмовног одређења, обезбеђује правни основ за новчану накнаду ипак штете правним лицима. Такве измене већ су сprovedене у појединим земљама бивше Југославије. Када је реч о Србији, теорија и пракса још увек чекају на реформу, иако постоје назнаке да се на нормативном плану реформа већ догодила. Стога је циљ овог рада да одговори на питање да ли у нашем праву постоји право правног лица на накнаду неимовинске штете.*

¹ Рад је настао као резултат истраживања у 2022. години у оквиру пројекта „Правна традиција и нови правни изазови“ чији је носилац Правни факултет Универзитета у Новом Саду. Претходно је саопштен на IV Међународној научној конференцији „Правна традиција и нови правни изазови“ која је одржана 13. и 14. октобра 2022. године у организацији Правног факултета Универзитета у Новом Саду.

Кључне речи: неимовинска штета, правно лице, пословни углед, објективна концепција, субјективна концепција.

1. УВОДНО РАЗМАТРАЊЕ

Према Закону о облигационим односима, ко другоме проузрокује штету, дужан је да је надокнади. Штетом се сматра умањење нечије имовине (обична штета) или спречавање њеног увећања (измакла корист), као и нашоње другоме физичког или психичког бола или страха (нематеријална штета²). Накнада штете може да буде одређена натурално или у новчаном износу. Док натурална накнада по својој природи у свему одговара циљевима који се накнадом желе остварити, новчаном накнадом се настоји надоместити вредност оштећене имовине (код имовинске штете), односно када је реч о нематеријалној штети, пружити сатисфакција због претрпљене штете.

Када је реч о материјалној штети, правна и физичка лица потпуно су изједначена у погледу захтева за њеном накнадом у новцу. То је разумљиво, с обзиром на то да је материјална штета мерљива категорија. Право на новчану накнаду неимовинске штете не уживају на једнак начина сви правни субјекти, односно правна и физичка лица. У теорији и пракси постоје различити приступи у погледу питања да ли правно лице може да трпи нематеријалну штету истог интензитета и у истом облику као што је то случај са физичким лицима. Физички и психички бол и страх представљају осећања која се приписују само физичким лицима. Ипак, правно лице ужива углед у пословном свету, који може бити нарушен штетним радњама других лица.

У периоду пре доношења Закона о облигационим односима, у доктрини и судској пракси је уочљиво колебање о допуштености новчане накнаде нематеријалне штете. С тим у вези, истицало се да правно лице може да има углед, те стога нарушен углед може да представља основ обавезивања на новчану накнаду штете која се због тога трпи. Штавише, и након доношења Закона о облигационим односима, из чијих одредаба произлази да је емотивни доживљај нужан елемент у утврђивању нематеријалне штете, судови су досуђивали новчану накнаду правним лицима због повреде угледа. Временом, право на новчану накнаду нематеријалне штете правних лица бива искључиво схваћено у складу са језичком интерпретацијом односне одредбе

² У литератури се користе термини нематеријална, неимовинска, морална штета, али претежно као синоними. Имајући у виду ограничење у погледу обима овог рада, нећемо отварати расправу о значењу термина и њиховој употреби, већ упућујемо на литературу: Обрен Станковић, *Накнада штете*, Београд 1998, 27, Марија Караникић-Мирчић, „Историја идеје о моралној штети у модерном српском праву“, *Казнена реакција у Србији – VI део*, тематска монографија, Београд 2016, 184-186.

Закона о облигационим односима, те се правним лицима, услед неспособности да осете физички или душевни бол и страх, негира право на новчану накнаду нематеријалне штете.

Дискусија о основаности новчане накнаде нематеријалне штете правним лицима настављена је све до усвајања правног схватања Грађанског одељења Врховног суда Србије од 5. фебруара 2001. године.

Новија теорија облигационог права о овом питању расправља у контексту потребе преиспитивања важећих правила одштетног права. У том смислу, истиче се да објективни концепт неимовинске штете, којим се изузима физички или психички бол и страх из појмовног одређења, обезбеђује правни основ за новчану накнаду такве штете правним лицима. Такве измене већ су спроведене у појединим земљама бивше Југославије. Када је реч о Србији, теорија и пракса још увек чекају на реформу, иако постоје назнаке да се на нормативном плану реформа већ догодила. Стога је циљ овог рада да одговори на питање да ли у нашем праву постоји право правног лица на накнаду неимовинске штете.

2. НЕИМОВИНСКА ШТЕТА ПРАВНОГ ЛИЦА У ПЕРИОДУ ПРЕ ДОНОШЕЊА ЗАКОНА О ОБЛИГАЦИОНИМ ОДНОСИМА

Проузроковање штете јесте чињеница из које настаје облигациони однос. Дакле, лице коме је проузрокована штета постаје поверилац њене накнаде, а штетник или друго одговорно лице, њен дужник. Право на накнаду имовинске штете, која се састоји из умањења нечије имовине (*damnum emergens*, стварна штета) и спречавању њеног увећања (*lucrum cessans*, изгубљена добит) је одувек било неспорно. Како се ова штета одражава у имовини оштећеног, накнаду је могуће остварити поправком или пак новчаном накнадом противвредности оштећене имовине.

За разлику од имовинске, питање признања неимовинске штете као извора облигације није одувек било општеприхваћено у теорији, нити у законима. Нематеријална штета заправо представља продукт развоја грађанских друштава, и у складу са тим правних система.³ Непролазна актуелност чини га предметом бројних теоријских расправа, а последично и нормативних интервенција, које нису увек резултирале у јасној примени од стране судова.

Постоји неколико разлога томе.⁴ У домаћој литератури се исцрпно овим бавио Обрен Станковић, те ћемо у погледу различитих теорија о неимовин-

³ Обрен Станковић, *Накнада щтеее*, Београд 1998, 33.

⁴ У својој монографији *Новчана накнада неимовинске щтеее*, која је заправо са одликом обрађена докторска дисертација 1963. на Правном факултету у Београду, професор Обрен Станковић детаљно разматра негативне и позитивне теорије о праву на накнаду

ској штети упутити на радове овог аутора. За потребе нашег рада, издвојићемо само кључне аргументе.

Најзначајнији јесте проблем новчане валоризације нематеријалног добра, односно права личности или заштићеног нематеријалног интереса. Дуго времена се у теорији истицало да би новчано изражавање емоција изазваних повредом права личности водило у своју супротност, те би се досуђивањем новчане накнаде заправо додатно „унижавала“ човекова личност.⁵ Такав приступ је временом превазиђен, те се оправдање новчане накнаде неимовинске штете измешта из контекста противвредности повређеног добра, односно његове валоризације, у контекст сатисфакције. Занимљиво, иако минуциозно анализира богату инострану литературу, пре свега француску и немачку, *Станковић* овај еволутивни приступ за домаће право приписује социјалистичком уређењу, у којем „личност треба да доживи своју пуну афирмацију“⁶, те право треба употребити као „инструмент рационалне организације друштвених односа“⁷. Ипак, *Станковић*, који је неспорно обликовао домаће деликтно право, негира право правног лица на новчану накнаду неимовинске штете. „Правно лице, које није посебно биће са својим биолошким интегритетом, својим осећањима и својим психичким животом, није у стању да трпи неимовинску штету у смислу у коме је то случај са физичким лицима“.⁸ Истина, овај аутор препознаје штетне последице умањеног друштвеног угледа правног лица, које се могу репарирати мерама публициитета, али је искључив у погледу тврдње да се оне одражавају једино на економском плану. Спремност судова да ипак досуде новчану накнаду, *Станковић* објашњава потребом заклањања пред често немогућим задатком утврђења имовинске штете која је настала умањењем угледа правног лица.⁹ Ова аргументација је и данас присутна.¹⁰

Насупрот овом чистом субјективном поимању нематеријалне штете *Станковића*, које је касније продрло и у Закон о облигационим односима, *Михаило Константиновић* у *Скици за Законик о облигацијама и уговорима*, нуди мешовиту концепцију нематеријалне штете. Тако, нематеријалном штетом сматра повреду сваког законитог интереса, као и повреду права личности: слободе, части, угледа, стида, личног и породичног мира и других

неимовинске штете. Монографија је поново издата 1998. као део књиге *Накнада штете (уз Накнада за јојачане напоре и умањење живојне активности, Накнада имовинске штете и Накнада штете у облику реније)*. О негативним и позитивним теоријама в. 40-61.

⁵ О. *Станковић*, 41.

⁶ О. *Станковић*, 45.

⁷ О. *Станковић*, 45.

⁸ О. *Станковић*, 85.

⁹ О. *Станковић*, 87.

¹⁰ Вид. поглавље 5.1. овог рада.

личних добара, као и доношење другог физичког или психичког бола.¹¹ У *Белешкама са предавања* Константиновић о новчаној накнади нематеријалне штете говори у форми изузетка, а правна лица као повериоце такве накнаде у опште ни не помиње.¹²

Чињеница да се у времену послератног развоја српске правне мисли о нематеријалној штети одлучивало применом правних правила¹³ претежно садржаних у Српском грађанском законнику,¹⁴ објашњава због чега су судови оклевали да заузму јасан став о новчаној накнади нематеријалне штете.¹⁵ Тим пре је јасна уздржаност када је реч о нематеријалној штети правних лица.

Афирмативни приступ у судској пракси није се наметнуо ни поред чињенице да је нормативни оквир новчане накнаде нематеријалне штете постојао и пре доношења Закона о облигационим односима. Наиме, према *Закону о сузбијању нелојалне утакмице и монополистичких споразума* из 1974. године¹⁶, ако је делом нелојалне конкуренције повређен углед организације удруженог рада, суд таквој организацији може, на њен захтев, досуђити правичну новчану накнаду, независно од накнаде имовинске штете и од тога да ли таква штета постоји. Новчана накнада се остварује по принципима накнаде неимовинске штете.¹⁷ Под радњом нелојалне утакмице пак нарочито ће се сматрати изношење или доношење, непосредно или преко другог, тврђења или давање података о другој организацији удруженог рада о њеном пословању, производима, услугама, о њеним радницима или другим околностима, ако су та тврђења односно подаци штетни или могу бити штетни по углед и пословање те организације (оцрњивање).¹⁸

¹¹ Михаило Константиновић, *Скица за Законик о облигацијама и уговорима*, чл. 124, објављено у: *Облигације и уговори*, Скица за Законик о облигацијама и уговорима, Београд 1996, 77.

¹² Михаило Константиновић, *Облигационо право – према белешкама са предавања професора Др. М. Константиновића*, Београд 1961, 95-107.

¹³ Закон о неважности правних прописа донетих пре 6. априла 1941. године и за време непријатељске окупације, *Службени лист ФНРЈ*, бр. 86/1946, 105/1946, 96/1947 – обавезно тумачење, чл. 4.

¹⁴ Релевантна правила садржана су у глави XXX – О накнади штете уопште, Српски грађански законик (текст СГЗ доступан је на интернет презентацији *Harmonius*, https://www.harmonius.org/sr/pravni-izvori/jugoistocna-evropa/privatno-pravo/srbija/Srpski_gradjanski_zakonik_1844.pdf, 10.09.2022.

¹⁵ Зоран Ивошевић, Предговор у: О. Станковић, *Накнада штете*, Београд 1998, 12.

¹⁶ Закон о сузбијању нелојалне утакмице и монополистичких споразума, *Службени лист СФРЈ*, бр. 24/74.

¹⁷ Закон о сузбијању нелојалне утакмице и монополистичких споразума из 1974., чл. 16.

¹⁸ Закон о сузбијању нелојалне утакмице и монополистичких споразума из 1974., чл. 8, ст. 1 тачка 2.

3. НЕИМОВИНСКА ШТЕТА ПРАВНИХ ЛИЦА ПРЕМА ЗАКОНУ О ОБЛИГАЦИОНИМ ОДНОСИМА

Доношењем Закона о облигационим односима¹⁹ субјективни појам нематеријалне штете добија нормативни оквир. Према чл. 155 ЗОО, штета је умањење нечије имовине (обична штета) и спречавање њеног повећања (измакла корист), као и доношење другог физичког или психичког бола или страха (нематеријална штета). Нематеријална штета, дакле, није повреда права личности као таква, већ претрпљени физички или психички бол или страх због повреде одређених права.

Када је реч о новчаној накнади ове штете, законодавац изричито наводи да се новчана накнада може захтевати за претрпљене физичке болове, за претрпљене душевне болове због умањења животне активности, наружености, повреде угледа, части, слободе или права личности, смрти блиског лица као и за страх. Уколико суд нађе да околности случаја, а нарочито јачина болова и страха и њихово трајање то оправдавају, може досудити правичну новчану накнаду, независно од накнаде материјалне штете као и у њеном одсуству.²⁰

3.1. Неимовинска штета правног лица у судској пракси

Из језичке редакције произлази да право на новчану накнаду има оштећени који је претрпео физичке или душевне болове или страх због повреде наведених права. Разумљиво, такве емоције својствене су човеку, као бићу које је способно да мисли и осећа. Стога је неспорно да физичко лице може да оствари накнаду нематеријалне штете. С друге стране, правно лице, којем је својство правног субјекта правом признато под одређеним условима, не поседује капацитет да емотивно проживљава учињену повреду, чак и када је реч о правима личности која су призната правном лицу (право на углед).²¹ Међутим, закључак који би се већ језичким тумачењем наметнуо, а то је да правно лице нема право на накнаду нематеријалне штете, у судској пракси у периоду након доношења ЗОО се и није показао толико очигледним.

Тако, Врховни суд у одлуци из 1995. истиче да тужилац има право на накнаду нематеријалне штете за повреду заштићеног робног жига, јер она

¹⁹ Закон о облигационим односима, *Службени лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – УС, 57/89, *Сл. лист СРЈ*, бр. 31/93, 22/99 – др.пропис, 23/99 – исправка, 35/99 – др.пропис, 44/99 – др.пропис, *Сл. гласник РС*, бр. 18/20.

²⁰ ЗОО, чл. 200.

²¹ О. Станковић, 84–89. Опширније о правима личности и правним лицима као њиховим титуларима вид. Владимир В. Водинелић, „Права личности – старе и нове дилеме о називу и још понечему“, *Liber Amicorum Aldo Radolović*, Rijeka 2018, 279–281.

представља сатисфакцију због повреде коју је претрпео. Утврђивање висине ове штете би пак требало вршити сагласно одредбама ЗОО (чл.200).²² Нешто касније, поводом спора због повреде угледа, исти Суд истиче да је „накнада нематеријалне штете сатисфакција која се досуђује оштећеном физичком лицу за штету коју је претрпео на неком свом нематеријалном добру, па се не може везивати за случај повреде угледа правног лица, без обзира што углед има и правно, а не само физичко лице. Повреду пословног угледа правног лица као умањење угледа не прате психичке патње, јер правно лице није у стању да такве патње осећа.“²³ Потпуно супротно, Савезни суд истиче да се „основано у захтеву за заштиту законитости Савезног државног тужиоца указује да је тужиоцу поред права на накнаду материјалне штете, сагласно наведеним одредбама посебних закона (Закон о жиговима из 1995, *џрим. ауџора*), припада и право на накнаду нематеријалне штете, јер та новчана накнада представља *сатисфакцију* тужиоцу због повреде коју је претрпео, а чију висину је првостепени суд сагласно одредби чл. 200 ЗОО, а у вези са чл. 233, ЗПП правилно одмерио.“²⁴

Колебање судова приметно је све до доношења Правног схватања Грађанског одељења Врховног суда Србије према којем правно лице нема право на накнаду нематеријалне штете због повреде пословног угледа, јер то није законом призната штета.²⁵ „При решавању наведене дилеме (да ли правно лице има право на накнаду нематеријалне штете? *џрим. ауџора*) треба имати у виду да када је посебним законом (нпр. Законом о заштити проналазака, техничких унапређења и знакова разликовања у чл. 117) прописано да штетник одговара по општим правилима о накнади штете, то не значи да сваки оштећени има право на сваку законом прописану накнаду штете. У питању је упућујућа норма, а то у сваком случају значи да се пре свих морају имати у виду одредбе из чл. 155 и 200, ст. 1 ЗОО. Из таквих одредби, по логици ствари, следи да право на правичну новчану накнаду нематеријалне штете за претрпљене душевне болове због повреде угледа има само физичко лице, јер само оно може претрпети душевне болове. Такве болове због повреде угледа не трпи правно лице, па му због тога наведена накнада није законом призната.“ Новија судска пракса у потпуности кореспондира са изнесеним Правним схватањем.²⁶

²² Врховни суд Србије, Прев. 132/95.

²³ Врховни суд Србије, Прев. 12/97.

²⁴ Савезни суд, ГЗС. 5/99.

²⁵ Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије са седнице од 05.02.2001.

²⁶ У Пресуди Апелационог суда у Новом Саду из 2013. године наводи се да је „пословни углед правног лица правно заштићено добро, али његова повреда не даје основа за досуду сатисфакције из разлога што се последице те повреде не испољавају у једном од правно признатих видова нематеријалне штете.“ Суд надаље истиче да пословни углед правног лица може бити повређен радњом неког лица, али „по природи ствари, у последицама такве

3.2. Неимовинска штета правног лица у српском праву према схватању домаће теорије

У домаћој теорији, на питање да ли се у српском праву може досудити правном лицу новчана накнада неимовинске штете, једнодушан је негативан одговор.²⁷ Аргумент који се истиче јесте управо редакција законске одредбе чл. 155 Закона о облигационим односима, која почива на субјективној концепцији појма неимовинске штете, али и поменуто Правно схватање Врховног суда Србије.

Новија теорија евентуални простор за другачији став налази у изменама нормативног оквира у правцу објективизовања појма нематеријалне штете. *Караникић-Мирић* наглашава да неимовинску штету представља апстрактна повреда неимовинског права или објекта таквог права, или правом заштићеног неимовинског интереса.²⁸ Анализирајући реформу одштетног права у суседној Хрватској, *Караникић-Мирић* истиче да је један од кључних разлога због којих се приступило реформи и објективизовала нематеријална штета управо потреба да се правним лицима призна право на накнаду нематеријалне штете, јер је „јасно да без минималног помака у смеру објективизовања појма моралне штете није могуће да се право на њену накнаду призна и правним лицима.“²⁹

Нацртом Грађанског законика Србије понуђена су два (алтернативна) предлога у правцу изричитог признања правичне новчане накнаде неимовинске штете правном лицу.³⁰ Имајући у виду да је пројекат Законика зау-

штетне радње нема аналогије између физичких и правних лица. Стога, правно лице нема право на накнаду нематеријалне штете за претрпљене душевне болове због повреде части и угледа, јер таква штета није законом призната. (Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж. 5164/12 од 14.02.2013, објављена у Билтену Апелационог суда бр. 5/2013).

²⁷ Марија Караникић-Мирић, *Објективна одговорност за штету*, Београд 2013, 127, М. Караникић-Мирић, „Историја идеје о моралној штети у модерном српском праву“, *Казнена реакција у Србији* – VI део, тематска монографија, Београд 2016, 185, „Објективизовање моралне штете“, Зборник радова Матице српске за друштвене науке, 3/2015, 488, Исти став произлази из: Живомир Ђорђевић у: Живомир Ђорђевић, Владан Станковић, *Облигационо право*, Београд 1986, 460, Јаков Радишић, *Облигационо право*, Ниш 2016, 321-323; Жељко Салма, *Облигационо право*, Нови Сад 2007, 621-623; Оливер Антић, *Облигационо право*, Београд 2009, 524-525; Марија Тороман у: Борислав Благојевић, Врлета Круљ, *Коментари Закона о облигационим односима*, Београд 1980, 536-538.

²⁸ Марија Караникић-Мирић, „Објективизовање моралне штете“, Зборник радова Матице српске за друштвене науке, 3/2015, 495.

²⁹ М. Караникић-Мирић, 2015, 495. Додатно, Караникић-Мирић наводи и да би објективизовање моралне штете олакшало и одлуку да се свим правним субјектима, па и правним лицима, призна право на накнаду моралне штете изазване повредом уговорне обавезе, што је у хрватском закону и учињено (чл. 340, ст. 1 хрвЗОО). Види још: М. Вукотић, 463-467.

³⁰ Влада Републике Србије, Комисија за израду Грађанског законика, *Грађански законик Републике Србије*, Радни текст припремљен за јавну расправу са алтернативним

стављен заправо у фази преднацрта, мало је вероватно да ће овим кодификацијским подухватом бити учињена промена општих правила српског одштетног права. Ипак, прижељкујући реформу законског појма неимовинске штете у правцу њене објективизације, а у оквиру Закона о облигационим односима, не можемо да не приметимо да изван пажње домаћих правника остају норме посебних закона којима се такође, према фрагментарно, уређују облигациони односи.

4. ОБЈЕКТИВИЗОВАЊЕ ПОЈМА НЕИМОВИНСКЕ ШТЕТЕ У СРПСКОМ ЗАКОНОДАВСТВУ

4.1. Појам неимовинске штете према Закону о трговини

Нормативно решење којим се по први пут у српском праву отвара простор за објективизацију појма неимовинске штете јесте Закон о трговини из 2010. године³¹. Одредбом чл. 50а, ст. 2. се изричито предвиђа право на накнаду нематеријалне штете због повреде пословног угледа, настале радњом непоштене тржишне утакмице. Суд ће досудити правичну новчану накнаду нематеријалне штете, ако нађе да околности случаја то оправдавају, а нарочито значај, трајање и интезитет повреде, ефекат повреде на пословање тужиоца, значај повређеног добра и циљ коме служи та накнада, као и томе да се њоме не погодује тежњама које нису спојиве са њеном природом и друштвеном сврхом. Истоветна редакција постоји и у одредби чл. 41 актуелног Закона о трговини из 2019. године.³²

У теорији се наводи да из наведене одредбе није могуће извести закључак да је и правним лицима признато право на накнаду нематеријалне штете, будући да трговци, на које се одредба односи, могу да буду и правна и физичка лица.³³ С тим у вези, нематеријална штета би се изгледа неспорно могла досудити физичком лицу на које се Закон о трговини примењује, али не нужно и правном лицу. Бар о томе не постоји референтна судска пракса. Уз то, не можемо да не приметимо да и теорија оклева да пружи право значење спорне норме. За почетак, пажњу завређује одредба којом се одређују критеријуми за одлучивање о захтеву за накнаду штете. Тако, суд треба да има у виду, између осталог, трајање и интезитет повреде. Према језичка

предлозима (у даљем тексту: Нацрт), доступан на: <https://www.mpravde.gov.rs/files/NACRT.pdf>, 13.11.2022, чл. 361.

³¹ Закон о трговини, *Службени гласник РС*, бр. 53/2010 од 29.07.2010. (у даљем тексту: ЗОТ10).

³² Закон о трговини, *Службени гласник РС*, бр. 52/2019 од 22.07.2019. (у даљем тексту: ЗОТ19).

³³ Вукотић, 460.

редакција подсећа на одредбу чл. 200 ЗОО, приметно је да је избегнута формулација „интезитет болова“.³⁴ То би могло да значи да постојање нематеријалне штете није условљено људском бићу својственим доживљајима. Напротив, инсистира се на томе да суд води рачуна о интезитету и трајању повреде, као такве.³⁵

4.2. Појам неимовинске штете према Закону о заштити права на суђење у разумном року

Законом о заштити права на суђење у разумном року³⁶ предвиђено је, као једно од могућих правичних задовољења због повреде права на суђење у разумном року, и право на новчано обештећење за неимовинску штету која је странци изазвана повредом права на суђење у разумном року. Одговорност Републике Србије за неимовинску штету у овом случају је објективна, а при одлучивању о правичном задовољењу Државно правобранилаштво и судови су везани решењем председника суда којим је утврђена повреда права на суђење у разумном року.³⁷ То би значило да, када се утврди да је повређено право, странка (дакле, физичко или правно лице) може захтевати новчано обештећење, у поступку поравнања или тужбом, а Правобранилаштво или суд одлучују једино о висини обештећења.³⁸ Истина, ову накнаду Врховни касациони суд не сматра ни материјалном ни нематеријалном штетом, већ накнадом *sui generis*,³⁹ али у везу са питањем о којем расправљамо доводи је управо сврха која се њоме жели остварити, а то јесте сатисфакција.⁴⁰

³⁴ Вукотић језичким тумачењем наведене одредбе закључује да је „законодавац покушао да направи суштинску измену у режиму одговорности за неимовинску штету“, али у даљем тексту остаје при томе да је „најтежа грађанскоправна санкција која може да погоди штетника обавеза да плати објављивање пресуде, исправке или опозива штетне радње“. М. Вукотић, 460.

³⁵ Врховни касациони суд у једном ревизијском спору поводом накнаде нематеријалне штете физичког лица износи прилично необично образложење. Занемарићемо делове образложења која су изван контекста нашег истраживања. Наиме, цитирајући одредбу чл. 200 Закона о облигационим односима суд истиче да су душевни болови критеријум на основу којих се цени да ли су они такве јачине и трајања да представљају основу за накнаде нематеријалне штете, а сама нематеријална штета је повреда неког од права личности. (Пресуда Врховног касационог суда, Рев. 4087/2020 од 06.10.2021.).

³⁶ Закон о заштити права на суђење у разумном року, *Службени гласник РС*, бр. 40/2015.

³⁷ Закон о заштити права на суђење у разумном року, чл. 22 и 23.

³⁸ Закон о заштити права на суђење у разумном року, чл. 24, 26 и 30.

³⁹ Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 95/2014 од 01.10.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године.

⁴⁰ Произлази из образложења решења Врховног касационог суда Рж г 95/2014 од 01.10.2014. Управо поводом повреде права на суђење у разумном року је и Европски суд за

4.3. Појам неимовинске штете према Закону о жиговима

Према Закону о жиговима, у случају повреде права, тужилац, између осталог, може тужбом да захтева накнаду штете.⁴¹ Даље, Законом је изричито предвиђено да тужилац има право на накнаду материјалне и нематеријалне штете, а да ће се при одређивању висине накнаде штете узети у обзир све околности конкретног случаја, а посебно негативне економске последице које трпи тужилац, укључујући изгубљену добит, као и добит коју је тужени остварио повредом права.⁴²

Претходно је већ указано на одредбе раније донесених закона сличне формулације. Међутим, разлог због којег одредбе Закона о жиговима завређују нарочиту пажњу приликом истраживања да ли у српском праву заправо већ постоји правни основ досуђивања новчане накнаде неимовинске штете и правном лицу јесте околност да је у судској пракси управо у споровима поводом повреде жига постојало одступање од општеприхваћене негације овог права.

4.3.1. Језичко тумачење неимовинске штете према Закону о жиговима

Први наговештај да се одредбом Закона о жиговима одступа од традиционалног схватања о непостојању права на новчану накнаду нематеријалне штете правног лица јесте управо сама језичка редакција. За разлику од цитиране одредбе Закона о трговини, Законом о жиговима се захтев за накнаду нематеријалне штете не условљава повредом угледа. Тужилац може такав захтев да постави када му је повређено право.⁴³ Дакле, субјективна концепција појма нематеријалне штете се овим законом на редакцијском плану очигледно напушта.

Према чл. 91, тужилац у спору због повреде жига може да буде носилац жига, подносилац пријаве, стицалац лиценце, корисник колективног жига уз сагласност носиоца колективног жига и корисник жига гаранције уз сагласност носиоца жига гаранције. Другим речима, активну легитимацију у поступку има носилац права, који може да буде и физичко и правно лице.

Законом није учињена дистинкција између ових субјеката у погледу тужбених захтева који се могу истаћи, па ни захтева за накнаду штете, имовинске и/или неимовинске. Следи да је у праву жига успостављено *lex specialis* правило, тим пре што у цитираном члану није садржана упућујућа норма.

људска права досудио новчану накнаду неимовинске штете правном лицу (Comingersoll S.A. v. Portugal, no. 35382/97). Одлука цитирана у: Вукотић, 457.

⁴¹ Закон о жиговима, *Службени гласник РС*, бр 6/2020, од 2401.2020., (у даљем тексту: ЗоЖ), чл. 92, став 1, тачка 3.

⁴² ЗоЖ, чл. 92, ст. 4 и 5.

⁴³ ЗоЖ, чл. 92, став 1, тачка 3.

Ипак, редукционистички поглед само на законски текст могао би довести до значења које ни сам законодавац није намеравао дати односној одредби.⁴⁴ Општа правила садржана у ЗОО, теорија и судска пракса, како смо већ претходно изложили, негирају право правних лица на накнаду нематеријалне штете. Стога је нужно утврдити да ли је реч о пропусту законодавца да упути на правила облигационог права или је његова намера била управо да се избегне примена тих правила.

4.3.2. *Историјско (субјективно) тумачење неимовинске штете у праву жиџа*

Утврђивању објективне садржине спорне одредбе претходи „трагање за релевантном намером историјског законодавца.“⁴⁵ Полазну грађу представљају текстови раније важећих закона.

Одредбом чл. 49 Закона о жиговима из 1995. године било је предвиђено да лице које повреди жиг или право из пријаве одговара за штету по општим правилима о накнади штете. Ако је штета проузрокована намерно, накнада штете се може захтевати до троструког износа стварне штете и измакле користи (ст. 1). Лице чије је право повређено може, поред накнаде штете, тражити да се лицу које је повредило његово право забрани даље вршење радње којом се чини повреда и да се пресуда којом се утврђује повреда објави о трошку туженог (ст. 3).⁴⁶ Уједно, то су и једини захтеви који се овим Законом изричито прописују.

Закон из 1995. упућује на примену општих правила о накнади штете, те није спорно да новчану накнаду нематеријалне штете правно лице као носилац жига није могао да оствари. Ипак, и овај закон донекле узима у обзир нематеријалну последицу повређеног права, те стога предвиђа могућност да се пресуда којом се утврђује повреда објави о трошку туженог. Нема сумње да је примарни циљ таквог захтева отклањање негативних последица по титулара жига, које се тичу репутације саме ознаке. У службеном образложењу⁴⁷, које је дато на свега десетак страна, предлагачи Закона наводе да је одредба преузета из раније важећег Закона о заштити проналазака, техничких унапређења и знакова разликовања⁴⁸, али да је „одредба у

⁴⁴ Франц Бидлински, *Правна методологија – основи науке о правним методама (превела: Ивана Марковић)*, 2011, 23.

⁴⁵ Бидлински, 31.

⁴⁶ Закон о жиговима, Сл. лист СРЈ, бр. 15/95, од 10. маја 1995. (у даљем тексту: ЗоЖ95).

⁴⁷ Весна Бесаровић, Благота Жарковић у: Службено образложење предлагача Закона (Савезне владе, односно Савезног завода за интелектуалну својину, www.zis.gov.rs, приступ: 2001, 4. поглавље, ад. 49.

⁴⁸ Закон о заштити проналазака, техничких унапређења и знакова разликовања, *Службени лист СФРЈ*, бр.34/81.

објективној одговорности за штету проузроковану повредом права из пријаве, односно жига употпуњена одредбом према којој се, уколико је штета проузрокована намерно, накнада штете може досудити до троструког износа стварне штете и измакле користи, што је случај у законима већине земаља.⁴⁹ Осим што можемо да приметимо да понуђено Образложење делује збуњујуће у погледу облика одговорности, предлагачи се ни не осврћу на право правног лица да захтева накнаду штете због повреде права. Очигледно је да су преузету одредбу из раније важећег ЗПТУЗР сматрали довољно јасном. Судска пракса тог времена, па и након доношења ЗоЖ95 пак указује на супротно.⁵⁰ Штавише, чини се да су управо спорови поводом повреде жига били повод за доношење Правног схватања Врховног суда Србије 2001. године.⁵¹

Закон о жиговима из 2004 (ЗоЖ04)⁵², не доноси ништа ново у погледу овог питања, осим што се њиме изричито предвиђа право на накнаду само имовинске штете. Тако, у случају повреде жига или права из пријаве, тужилац може тужбом да захтева накнаду имовинске штете и оправданих трошкова поступка.⁵³ Лице које повреди жиг одговара за штету по општим правилима о накнади штете.⁵⁴ Дакле, ни физичко ни правно лице не може да оствари новчану накнаду неимовинске штете, већ само имовинске.⁵⁵

Иста редакција задржана је и у Закону из 2009. године. То значи да носилац жига има право на накнаду само имовинске штете, а према општим правилима облигационог права, с том разликом што се овим Законом проширује листа захтева које тужилац може да истакне поводом повреде права.⁵⁶

Попуштање у правцу признавања новчане накнаде неимовинске штете правног лица видљиво је већ у Закону о изменама и допунама Закона о жиговима из 2013.⁵⁷ У одредби чл. 73а пречишћеног текста брише се одредница „имовинска“. Намера да се језичком интервенцијом омогући остваривање и накнаде неимовинске штете јасно је исказана у Образложењу законског текста,⁵⁸

⁴⁹ Бесаровић, Жарковић, 4. поглавље, ад. 49.

⁵⁰ Вид. Врховни суд Србије, Прев. 132/95, Савезни суд, ГЗС. 5/99.

⁵¹ Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије са седнице од 05.02.2001.

⁵² *Сл. лист СЦГ* бр. 61/2004, од 24. децембра 2004. (у даљем тексту: ЗоЖ04).

⁵³ ЗоЖ04, чл. 57, ст. 1, тачка 5.

⁵⁴ ЗоЖ04, чл. 57, ст. 2.

⁵⁵ У Образложењу ЗоЖ04 овој измени није посвећена посебна пажња, већ се инсистира на проширењу захтева ради усклађивања са Споразумом о трговинским аспектима права интелектуалне својине. Вид. Образложење Предлога Закона о жиговима, *www.zis.gov.rs*, приступ: 2004, 14.

⁵⁶ Закон о жиговима из 2009, *Сл. гласник РС*, бр. 104/09, од 16.12.2009, (у даљем тексту: ЗоЖ09), чл. 71. ст. 1.

⁵⁷ Закон о изменама и допунама Закона о жиговима из 2013 (ЗоЖ13), *Сл. гласник РС*, бр. 10/13, од 30.01.2013.

⁵⁸ „Овом изменом предвиђа се да се тужбом због повреде права може тражити накнада не само имовинске, већ и нематеријалне штете. Ова измена је неопходна будући да је жиг

те се тужилац овлашћује да захтева накнаду штете.⁵⁹ Дилема да ли се овом формулацијом отвара простор и за новчану накнаду неимовинске штете правних лица отклоњена је одредбом којом се упућује на примену општих правила облигационог права. Следствено, правно лице није могло захтевати неимовинску штету, јер таква штета ЗОО-ом није призната.

Коначно, актуелним ЗоЖ-ом се изричито предвиђа накнада и имовинске и неимовинске штете, а упућујућа одредба је изостала.

4.3.3. Телеолошко (објективно) тумачење неимовинске штете у праву жиџа

Приметно је да су раније редакције одредбе о накнади штете или доциале само питање новчане накнаде материјалне штете или упућивале на примену општих правила облигационог права. То је за наше питање имало једнак резултат: није постојао правни основ да се правном лицу досуди новчана накнада неимовинске штете. Стога нам се чини да је актуелном формулацијом заправо изражена намера да се избегне примена општих правила, а тиме и до сада изграђено вредновање да је накнада неимовинске штете могућа само ако постоји душевни бол, физички бол и страх.

Испитивање праве намере законодапца не може бити потпуно без консултовања доступног пратећег материјала. Тако, у Образложењу предлога Закона о жиговима⁶⁰, у вези са чл. 92 Предлога закона истакнуто је да се овим чланом, у односу на решење из тада важећег закона, тужбени захтеви у случају повреде права проширују и прецизирају, као и критеријуми којима се суд руководи приликом одређивања висине накнаде штете у случају повреде права. Предложеном формулацијом је исказана намера да се на нормативном плану одговори потреби праксе за јаснијим одређивањем садржине тужбених захтева, као и потреби да се прецизирају критеријуми које суд треба да има у виду приликом одређивања висине накнаде штете у случају повреде права жиџа. Коначно, наведене измене су извршене ради усклађивања са Директивом 2004/48/ЕЗ о спровођењу права интелектуалне својине,⁶¹ а када је реч о тужбеним захтевима, посебно чл. 13 Директиве.

по својој природи нематеријално добра, те стога свака повреда жиџа повлачи за собом не само имовинску штету, већ и моралну штету коју носилац права може да трпи таквом повредом. Најчешћи вид моралне штете у случају повреде жиџа представља нарушавање репутације и реномеа како самог производа обележеног жигом, тако и самог власника жиџа“.

Образложење Закона о изменама и допунама Закона о жиговима, 2013, www.zis.gov.rs, приступ: 2014.

⁵⁹ ЗоЖ13, чл. 73а.

⁶⁰ *Образложење предлога Закона о жиговима, усвојеног на Девеинаестом ванредном заседању у Једанаестом сазиву, одржаном дана 24. јануара 2020. године, извор: вебсајт Народне скупшћине – www.parlament.gov.rs, доступно у правној бази Правно-информациони систем.*

⁶¹ Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights, *Official Journal of the European Union L 157 of 30 April 2004.*

У Образложењу преднацрта Закона о жиговима дато је прецизније објашњење најављених измена важећег закона, којим се, у погледу захтева за новчану накнаду неимовинске штете, јасније изражава намера предлагача.⁶² Како се наводи, „изменом којом је предвиђено да се тужбом због повреде права може тражити накнада не само имовинске, већ и неимовинске штете, омогућава се носиоцима права да на тај начин остваре и накнаду моралне штете коју могу да претрпе повредом права. Најчешћи вид моралне штете у случају повреде жига, односно права из пријаве представља нарушавање репутације носиоца права.“⁶³

Да није реч о пукој рецепцији европског акта показаће нам управо поменута одредба чл. 13 Директиве 2004/48. Према овој одредби, државе чланице треба да обезбеде да надлежни суд, на захтев лица чије је право повређено, нареду повредиоцу који је знао или могао да зна да својим радњама чини повреду права, да плати титулару накнаду која одговара штети коју је повредом претрпео. При том, судови приликом одмеравања накнаде треба да имају у виду све релевантне околности, као што су негативне економске последице које је титулар претрпео, укључујући изгубљену зараду, приход који је повредилац неосновано остварио, и у одговарајућим случајевима, околности које су другачије од економских, као што је морална штета коју носилац права повредом претрпи.⁶⁴

Ни говора о неимовинској штети као самосталном захтеву на који би носилац жига требало да има право. Штавише, одредба Директиве 2004/48

⁶² Образложење преднацрта Закона о жиговима, www.zis.gov.rs, приступ: 2018. У овом тексту наведено је више околности које су биле од утицаја на процес израде новог текста Закона о жиговима: „Предложеним Законом врши се и додатно усклађивање важећег Закона о жиговима са релевантним прописима ЕУ. Део нових законских решења који се тичу материјалних одредби, последица је обавезе усклађивања са Директивом 2008/95/ЕЗ о усклађивању закона држава чланица у области жигова (у даљем тексту Директива 2008/95/ЕЗ). Узимајући у обзир анализе коментара које је Европска комисија дала у односу на важећи Закон о жиговима, те потребу мењања појединих решења у важећем закону ради његовог усклађивања са европским законодавством, у текст Закона укључене су и све сугестије Канцеларије за европске интеграције, укључујући мишљења добијена у току билатералног скрининга за Поглавље 7 – Право интелектуалне својине одржаног 24. и 25. септембра 2014. године. Предложени Закон у поглављу XI. „Грађанско-правна заштита” садржи измењене одредбе које су последица усклађивања важећег закона са Директивом 2004/48/ЕЗ Европског парламента и савета од 29. априла 2004. године о спровођењу права интелектуалне својине (у даљем тексту: Директива 2004/48/ЕЗ). Циљ предложених измењених одредаба је успостављање ефикаснијег система заштите жига, отклањање уочених нејасноћа и лакша примена одредаба о грађанско правној заштити од стране судова у поступцима по тужби због повреде права. Најважније новине у овом сегменту односе се на додатно прецизирање тужбених захтева, као и јасније и методолошки прегледније прописивање привремених мера и мера обезбеђења доказа“. Образложење преднацрта, 1 и 2.

⁶³ Образложење Преднацрта, 12.

⁶⁴ Директива 2004/48, чл. 13.

моралну штету узима као критеријум опредељивања обима накнаде, због чега би досуђени износ накнаде могао бити виши од утврђене имовинске штете.⁶⁵ Имамо ли у виду да се Директива односи на све облике права интелектуалне својине,⁶⁶ те да у европској породици не постоји консензус о појму нематеријалне штете, а да се Директивом настоји обезбедити минимум гаранција за ефикасно спровођење права интелектуалне својине, редакција односне одредбе није изненађујућа. Шта је онда нашег законодавца инспирисало да у регулисању моралне штете учини искорак, како у односу на европског нормативца, тако и на домаће право, те изричито предвиди нематеријалну штету као могући захтев тужиоца, односно носиоца жига?

С обзиром на то да је Директива 2004/48, а по угледу на њу и наш Закон о жиговима, донесена са циљем ефикаснијег спровођења права интелектуалне својине, а посебно када је реч о грађанскоправној заштити,⁶⁷ свака у њој садржана одредба треба да послужи том циљу. Исто важи и за нашег законодавца. Следствено, када имамо у виду да је намера законодавца била да прецизира шта је то што може да тражи носилац жига када наступи повреда, те да је спектар захтева постављен шире од оног који је садржан у Директиви, а посебно имајући у виду да у нашем правном систему претходно није било уједначеног приступа у погледу нематеријалне штете правног лица због повреде жига, чини нам се да је намера била управо да се такав резултат оствари.⁶⁸

⁶⁵ О различитим моделима обрачунавања износа накнаде имовинске штете према новом ЗоЖ вид. Бојана Спајић, „Накнада имовинске штете у нашем праву индустријске својине“, *Гласник Адвокатске коморе Војводине*, бр. 2/2021, 357-369, Марковић, Поповић, 272-276.

⁶⁶ Слично решење предвиђено је и Законом о ауторском и сродним правима (Службени гласник, бр. 104/2009, 99/2011, 119/2012, 29/2016 – УС, 66/2019), али нам се чини да формулације одредаба чл.205, ст. 1, тачка 3 (којом је изричито предвиђено право на накнаду неимовинске штете) и чл. 206, ст. 1 (којим се предвиђају које околности суд треба да узме у обзир приликом одређивања висине материјалне штете) отварају више питања него што је то случај са одредбом из Закона о жиговима о којој расправљамо. Наиме, Законом о ауторском и сродним правима је предвиђено да титулар права има право на накнаду имовинске и неимовинске штете. Надаље, при одређивању висине накнаде штете ако је учинилац повреде знао или могао да зна да чини повреду права суд ће узети у обзир све околности конкретног случаја, као што су негативне економске последице које трпи оштећени, укључујући изгубљену добит, добит коју је штетник остварио повредом права и, у одговарајућим случајевима, околности које немају економски карактер, као што је неимовинска штета. Стога, није јасно да ли се захтевом за новчаном накнадом имовинске штете у износу који се опредељује уз уважавање некономске околности исцрпљује самосталан захтев за накнаду неимовинске штете. Sanja Savčić, „Damage Compensation Due to Copyright Infringement on the Internet in Serbian Law“, *Balkan Yearbook of European and International Law*, Vol. 2021, 85.

⁶⁷ Директива 2004/48, рецитал 26 и чл. 3.

⁶⁸ Оваква формулација нема ништа мањи значај ни у погледу правне сигурности када је реч о физичким лицима као повериоцима накнаде нематеријалне штете због повреде

5. ОТВОРЕНА ПИТАЊА У ВЕЗИ СА НАКНАДОМ НЕИМОВИНСКЕ ШТЕТЕ ПРАВНОГ ЛИЦА

Уређивање права на накнаду нематеријалне штете на начин како је то учињено у Закону о жиговима, може да има за последицу изједначавање физичког и правног лица у погледу захтева за њеном накнадом. Управо то јесте резултат који се у домаћој литератури приписује објективизацији самог појма неимовинске штете.⁶⁹ Такво одређење, међутим, не даје одговор на друга релевантна питања.⁷⁰ Прво јесте да ли објективизација појма неимовинске штете значи да свако правно лице које претрпи повреду права има право на правичну накнаду неимовинске штете? Друго се тиче критеријума према којима се утврђује висина накнаде, онда када је такав захтев правног лица основан.

5.1. Осврт на стање у упоредном праву у погледу права правног лица на накнаду неимовинске штете

5.1.1. Евројске кодификације

У правним системима у којима важеће право прихвата објективизован појам нематеријалне штете, или макар овај појам не оптерећује субјективним елементима, није на уједначен начин схваћено да ли и правно лице може из таквог појма да црпе право на новчану накнаду такве штете.

Према §253(1) немачког Грађанског законика, новчана накнада неимовинске штете (тзв. болнина, нем. *Schmerzensgeld*) може се захтевати само у случајевима који су прописани законом. Већ наредним ставом се прописује да се разумна новчана накнада може захтевати због повреде тела, здравља, слободе или слободе сексуалног опредељења, за било коју штету која није имовинска.⁷¹ Према је судска пракса проширила поље примене релевантних

жига. Према су раније важећи закони предвиђали или остављали простор за накнаду нематеријалне штете, уз супсидијарну примену правила облигационог права, доктринарно је тешко објаснити на који начин физичко лице трпи душевне болове због повреде угледа, ако се тај углед заправо узима за репутацију заштићене ознаке, а не за личност носиоца права.

⁶⁹ У литератури се истиче да би објективизовањем појма неимовинске штете било омогућено и остваривање права на њену накнаду у ситуацијама када је таква штета проистекла из повреде уговорне обавезе, као и наследивост права на накнаду неимовинске штете. Марија Караникић-Мирић, „Субјективна концепција неимовинске штете“, *Liber Amicorum Aldo Radolović*, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet 2018, 410.

⁷⁰ У стручној анализи новог Закона о жиговима се не препознају питања у вези са новчаном накнадом неимовинске штете као спорна. Вид. Јасмина Стаменковић, „Измене Закона о жиговима и могућа спорна питања у пракси, са освртом на досадашњу праксу привредних судова“, у правној бази Правно информациони систем, 10.11.2022.

⁷¹ Bürgerliches Gesetzbuch (BGB), доступно на: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>, 10.05.2022.

одредаба и на друге повреде права личности,⁷² једнодушан став немачке доктрине и судске праксе јесте да правно лице принципијелно нема право на новчану накнаду нематеријалне штете.⁷³ Ипак, у пракси Савезног врховног суда (*Bundesgerichtshof*) приметно је настојање да се направи разлика између профитних (лукративних) и непрофитних (алтруистичких) правних лица. С тим у вези, само код потоњих би се могло оправдати досуђивање новчане накнаде неимовинске штете, као сатисфакције због учињене повреде.⁷⁴

Одсуство нормативне дефиниције неимовинске штете у француском праву, одвело је тамошње правнике у другачијем смеру. Наиме, француски правници применом чл. 1382 *Code Civil*-а⁷⁵, којим је прописана само обавеза поправљања штете, настоје успоставити једнак третман имовинске и неимовинске штете.⁷⁶ И поред тога, теорија није сагласна у томе да правно лице може да оствари новчану накнаду због повреде припадајућих права личности. Извесно продирање те идеје видљиво је у одлукама Касационог суда.⁷⁷

5.1.2. Хрватска и Црна Гора

На простору бивше Југославије ЗОО се примењивао дуже од деценије након што је заједничка држава престала да постоји. Доношењем нових

⁷² Palandt, *Bürgerliches Gesetzbuch*, 63, neubearbeitete Auflage, München 2004, 303. Извесна права личности у немачком праву су призната и правним лицима, али то нема значајнијег утицаја на изграђено схватање о одштетним захтевима правног лица. Вид. Roland Rixecker у: *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, Band 2 (2021), 9. Auflage, Anhang zu §12. Das Allgemeine Persönlichkeitsrecht, München 2021, Rn. 46. За судску праксу в. BGH, Urteil vom 8.7.1980 – VI ZR 177-78 (Köln) у: *Neue Juristische Wochenschrift*, 1980, 2807-2810.

⁷³ Реформа BGB 2002. године дотакла је и питања накнаде штете (*Der Zweite Gesetz zur Änderung schadensersatzrechtlicher Vorschriften*). У основи, стари §847 је пренесен у нови 253. Тако, по правилу, нови 253И и даље садржи искључење новчане накнаде за моралну штету. Али нови став 2 сада одређује накнаду за бол и патњу због повреде одређених нематеријалних добара уопште, односно без ограничења на деликтне захтеве. С друге стране, задржано је ограничење накнаде за бол и патњу на повреду одређених правних интереса (тело, здравље, слобода и полно самоопредељење), али новчана накнада нематеријалне штете се може наћи у одредбама других закона (примера ради, §97 II Urheberrechtsgesetz (Закон о ауторском праву) или §21 II 3 Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz (Општи закон о једнаком поступању). Вид. Dieter Medicus, Stephen Lorenz, *Schuldrecht I – Allgemeiner Teil*, München 2012, Rn 630, 322. У истом смислу и: Helmut Köhler, Stephen Lorenz, *Schuldrecht II – Besonderer Teil*, München 2011, 391-395, Maximilian Fuchs, Werner Pauker, Alex Baumgärtner, *Delikts- und Schadensersatzrecht*, Berlin Heidelberg 2017.

⁷⁴ Christian von Bar, *The Common European Law of Torts*, Vol. 2, Oxford 2000, 132 и тамо наведену судску одлуку.

⁷⁵ Code Civil, https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070721/, 12.03.2022.

⁷⁶ Marko Baretić, „Pojam i funkcije neimovinske štete prema novom Zakonu o obveznim odnosima“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 56, Posebni broj, 2006, 479.

⁷⁷ Вукотић, 454.

закона у области облигационог права неке од најзначајнијих измена тичу се управо питања неимовинске штете и њене накнаде. Нама се чини посебно значајним указати на нова законска решења, будући да су та решења продукт правне мисли која се развијала под окриљем заједничке државе и њене правне баштине.

Тако, хрватским ЗОО⁷⁸ се уводи објективна концепција неимовинске штете, те се предвиђа да суд може досудити новчану накнаду, независно од накнаде имовинске штете, а и кад ње нема, у случају повреде права личности.⁷⁹ При одлучивању о висини правичне новчане накнаде суд треба да води рачуна о јачини и трајању повредом изазване физичке и душевне боли и страха, циљу којем та накнада служи, али и о томе да се њоме не погодује тежњама које нису спојиве са њеном природом и друштвеном сврхом.⁸⁰ Када је реч о правним лицима, хрватски законодавац изричито регулише да за повреду угледа и других права личности суд може досудити правичну новчану накнаду, независно од накнаде имовинске штете, а и кад ње нема, уколико тежина повреде и околности случаја то оправдавају,⁸¹ иако би се такав резултат могао очекивати и довођењем овог члана у везу са чл. 19 (права особности (личности)).⁸²

У хрватској теорији је реформа облигационог права прихваћена као очекивани резултат вишедеценијског напора правне науке да се правним лицима признају извесна права личности, те да се штите на исти начин као што је то случај са физичким лицима.⁸³ О питањима важним за успостављање новог поретка одштетног права, бар када је реч о одређивању висине новчане накнаде неимовинске штете правних лица, тамошњи аутори се тек узгред изјашњавају.⁸⁴ Онда када је то случај, углавном се не дистанцирају

⁷⁸ *Zakon o obveznim odnosima*, Narodne novine, br. 35/2005, од 17.03.2005.

⁷⁹ ЗООХр, чл. 1100, ст. 1.

⁸⁰ ЗООХр, чл. 1100, ст. 2.

⁸¹ ЗООХр, чл. 1100, ст. 3.

⁸² „Под правима особности, у смислу овог Закона, подразумевају се права на живот, тјелесно и душевно здравље, углед, част достојанство, име, приватност особног и обитељског живота, слободу и др. (ст. 1). Правна особа има сва наведена права особности, осим оних везаних уз биолошки бит физичке особе, а особито право на углед и добар глас, част, име, односно твртку, пословну тајну, слободу привређивања и др. (3)“.

⁸³ Aldo Radolović, „Pravo osobnosti u novom Zakonu o obveznim odnosima“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 1/2006, 161, 177. У ранијој хрватској литератури в. Petar Klarić, *Odštetno pravo*, Zagreb 1991, 233-236.

⁸⁴ Тако, Пихлер наводи да су тежина повреде и околности случаја критеријуми који могу допринети правној несигурности и неједнакости, а проблем је уочљивији ако се има у виду да судови у Републици Хрватској, у поступцима повреде права личности правног лица, немају искуства нити постоји судска пракса коју би Врховни суд Хрватске требало уједначавати. Davorin Pichler, „Problematika opsega naknade neimovinske štete zbog povrede poslovnog ugleda pravne osobe javnog prava“, *Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku*, br. 3-4/2015,

довољно јасно од критеријума који су традиционално релевантни за опредељење обима имовинске штете.⁸⁵ Тај не тако једноставан задатак пада на терет судске праксе.⁸⁶ Дакле, судска пракса треба да понуди одговоре на питања како се вреднује интезитет повреде личности правног лица, те која је сврха новчане накнаде неимовинске штете који оправдавају њено изрицање.⁸⁷ У доступној новијој пракси хрватских судова приметно је да се од финансијских мерила не одступа када је у питању опредељење да ли јесте или није претрпљена неимовинска штета.⁸⁸ Тако, у једној одлуци Високог трговачког суда Републике Хрватске из 2022, наводи се да нижестепени суд треба да утврди да ли постоји право на правичну новчану накнаду због повреде пословног угледа тако што ће као оријентациони критеријум послужити чињеница колико је повреда утицала на уобичајено или предвидиво пословање или делатност тужитеља правног лица, а што би се могло видети из финансијских извештаја.⁸⁹ У истом смислу, *Кларић* наводи да је постојање имовинске штете доказ да је правно лице претрпело и неимовинску штету, јер је губитак пословног угледа повезан са пословним неуспехом.⁹⁰ Овим се, међутим, никако не објашњава вредновање оправданости захтева за правичну новчану накнаду неимовинске штете онда када имовинска уопште није претрпљена.⁹¹

13, 17. Овај аутор, по угледу на право САД-а, нуди решење (посебно за правна лица јавног права) у виду фикције истинитости навода који представљају повреду пословног угледа правног лица при утврђивању обима претрпљене неимовинске штете. Другим речима, штетник би требало да одговара за штету која би за оштећеног настала да су нетачни наводи били истинити. Реч је заправо о виду апстрактне штете која се утврђује путем рачунских операција. Вид. D. Pichler, 20. Аутор надаље предлаже различите методе рачунских операција, али се оне претежно односе на финансијске аспекте, што је од значаја за одређивање обима имовинске штете (остварена добит штетника, примера ради). Вид. D. Pichler, 17-19.

⁸⁵ Pichler, 17-19.

⁸⁶ Radolović, *Ibidem*. Приметно је да се напушта субјективна концепција, али да се физички и душевни болови, страх и надаље сматрају релевантним за досуђивање новчане накнаде. Караникић-Мирић, 2018, 402,408.

⁸⁷ Врховни суд Хрватске је у јуну 2020. објавио Оријентацијске критерије за накнаду неимовинске штете којима нису предложени критеријуми нити оријентациони износи правичне новчане накнаде неимовинске штете правних лица. Вид. Нови оријентацијски критерији РХ за накнаду неимовинске штете, <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/42019,02.11.2022>.

⁸⁸ Petar Klarić, Martin Vedriš, *Građansko pravo*, Zagreb 2014, 641.

⁸⁹ Пресуда Високог трговачког суда Републике Хрватске, 24 Пж-120/2022-2. У истом смислу и Пресуда Високог трговачког суда Републике Хрватске, Пж-7693/12-3. Из правне базе: IUS-INFO.

⁹⁰ Petar Klarić, „Neimovinska šteta pravne osobe“, у: Jakša Barbić, Ivica Crnić, Mihajlo Dika, Petar Klarić, Aldo Radolović, *Naknada štete u primjeni novog Zakona o obveznim odnosima*, Zagreb 2005, 69.

⁹¹ ЗООХр, чл. 1100, ст. 3 предвиђено је да је право на правичну новчану накнаду независно од накнаде имовинске штете, а може се досудити и кад ње нема.

У једној другој одлуци наглашена је сврха правичне новчане накнаде: Врховни суд Хрватске потврђује другостепену одлуку у погледу износа, истичући да накнада представља пуну сатисфакцију тужитеља за повређени углед и добар глас.⁹² Супротно, *Бареџић* инсистира на маргинализовању сатисфакције као искључиве сврхе новчане накнаде неимовинске штете, будући да код објективне концепције такав приступ може довести до „деформације у примјени института неимовинске штете“.⁹³ Следствено, правичној новчаној накнади приписује примарно компензацијску и превентивну функцију.⁹⁴

За разлику од хрватског, црногорски законодавац није изричит у погледу права правног лица на правичну новчану накнаду, али је неспорно да такав закључак произлази из тумачења релевантних одредаба. Ту, најпре, имамо у виду одређење појма нематеријалне штете као повреде права личности.⁹⁵ Даље се посебно одређује да правно лице ужива правну заштиту у погледу оних права личности која нису својствена искључиво човеку.⁹⁶ И коначно, законом се одређује да се у случају повреде права личности може изрећи правична новчана накнада, према тежини повреде и околностима случаја.⁹⁷

5.2. Нека размишљања о отвореним питањима у вези са новчаном накнадом неимовинске штете правног лица у српском праву

Пошто смо утврдили да у српском праву правно лице може захтевати новчану накнаду неимовинске штете⁹⁸, преостаје нам да сагледамо околности од којих ће зависити оправданост таквог захтева.

⁹² Пресуда и решење Врховног суда Републике Хрватске, Рев. 76/10-2. Будући да прихвата разлоге другостепене пресуде, у овој одлуци их (нажалост) не понавља већ упућује ревидента на исте.

⁹³ *Baretić*, 498.

⁹⁴ *Ibidem*.

⁹⁵ *Закон о облигационим односима, Сл. лист ЦГ*, бр. 47/2008, 4/2011 – гр. Закон и 22/2017, (даље у фуснотама: ЦГЗОО), чл. 149. Црногорским Законом о облигационим односима се усваја мешовита концепција коју Караникић – Мирић сматра идеалним решењем. Караникић-Мирић, 2018, 412.

⁹⁶ ЦГЗОО, чл. 206, ст. 2, и чл. 207.

⁹⁷ ЦГЗОО, чл. 210а, ст. 1. Ставом другим овог члана одређено је да приликом одлучивања о захтеву за правичну накнаду и о њеној висини, суд води рачуна о свим околностима случаја, а нарочито о врсти, начину доношења и трајним последицама повреде, животној доби оштећеног, занимању и уопште личној ситуацији оштећеног, о чињеници да ли су странке осигуране, о економској ситуацији штетника и оштећеног, времену трајања неоснованог лишења слободе, циљу коме служи новчана накнада, али и о томе да се не погодује тежњама које нису спојиве са њеном природом и друштвеном сврхом.

⁹⁸ То изричито наводи и судија Врховног касационог суда, Јасмина Стаменковић, у Новине у Закону о жиговима, <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/mml/viewAct/11433>, 10. 11.2022. Осим тога, уколико имамо у виду да се Закон о жиговима примењује и на ноторне ознаке, те поље примене Закона о трговини, не би било практично оправдано право правних лица на новчану накнаду неимовинске штете посматрати као изузетак.

Законом о трговини прописано је да ће оправданост новчане накнаде неимовинске штете зависити од околности случаја, а посебно од значаја, трајања и интезитета повреде, ефекта на пословање тужиоца, значај повређеног добра, као и од циља коме та накнада служи. Попут ЗОО, Законом о трговини изричито је одређено да досуђивање новчаног износа на име накнаде неимовинске штете не сме да погодује тежњама које нису спојиве са њеном природом и друштвеном сврхом.⁹⁹ Према је ова формулација заправо језички прилагођена одредба чл. 200 ЗОО потребама новог законског уређења, а на основу које је изграђена богата судска пракса наших судова, тешко да бисмо могли применити иста мерила. Ту, у првом реду, имамо у виду управо ограничавајуће околности – накнада не сме да погодује тежњама које нису спојиве са њеном природом и друштвеном сврхом. Како се судска пракса у овом питању још није развила, нужно је да теорија понуди одговоре, бар када је реч о функцији новчане накнаде неимовинске штете правном лицу.

У Закону о жиговима није садржана одредба која би суду понудила критеријуме утврђивања накнаде. Да проблем буде већи, овој одредби у стручној литератури није указана ни најмања пажња. Тако, у службеним документима којима се настоје препознати могућа спорна питања у вези са изменама и допунама Закона о жиговима, о проблемима који се тичу новчане накнаде нематеријалне штете нема ни речи.¹⁰⁰ Чињеница је пак да таквих питања има. Задржаћемо се само на потреби утврђивања функције новчане накнаде неимовинске штете, са циљем да инспиришемо стручну јавност и правне ауторе да се више пажње посвети овом важном питању.

Одређивање сврхе новчане накнаде нематеријалне штете због повреде жига додатно добија на значају, будући да је жиг субјективно право имовинске природе. При том, Законом се неимовинска штету не везује за нарушену репутацију, већ за повреду права, као таквог.

Марковић и *Појовић* не сматрају да титулар жига, када се ради о правном лицу, има право на накнаду неимовинске штете.¹⁰¹ Штавише, аутори наводе да физичка лица имају право на накнаду нематеријалне штете, али да би таква штета могла бити досуђена у ретким ситуацијама када је повреда права, сходно општим правилима ЗОО, праћена претрпљеним страхом, физичким или психичким болом.¹⁰² Овакво резонување је потпуно разу-

⁹⁹ Закон о трговини, чл. 41, ст. 6.

¹⁰⁰ Јасмина Стаменковић (судија ВКС), „Измене Закона о жиговима и могућа спорна питања у пракси, са освртом на досадашњу праксу привредних судова“, правна база Правно – информациони систем, <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/mml/viewAct/1468>, 10.11.2022.

¹⁰¹ Слободан М. Марковић, Душан В. Поповић, *Право интелектуалне својине*, Београд 2022., 274.

¹⁰² *Ibidem*.

мљиво код субјективне концепције појма неимовинске штете, која је, како смо претходно објаснили, актуелним ЗоЖ-ом напуштена. Самим тим што емотивни доживљај изазван повредом права више није од значаја за постојање неимовинске штете, не може се очекивати да се досуђивање новчане накнаде правда сатисфакцијом, као начином да се повређеном субјекту омогући задовољење због трпљења у интимној сфери.¹⁰³

Вукотић, анализирајући функције новчане накнаде неимовинске штете правних лица у упоредном праву, инсистира на превентивној сврси новчане накнаде. С тим у везу доводи и одређивање њеног износа који треба да послужи као „јак подстицај штетника и потенцијалних штетника да се суздрже од радњи које би могле да проузрокују сличну штету.“¹⁰⁴

Превентивна функција новчане накнаде неимовинске штете није непозната ни у упоредном праву.¹⁰⁵ Ипак, имајући у виду да је ова функција у тесној вези са казненом, тешко да јој се може придати примарни значај. Разлог томе јесте то што је грађанскоправна одговорност усмерена на заштиту права и интереса оштећене стране, а не на кажњавање штетника.¹⁰⁶ Штавише, сличан карактер имала је и трострука накнада која је постојала управо у праву интелектуалне својине.¹⁰⁷ Скоро да не постоји одлука којом је такав захтев био усвојен.¹⁰⁸ Већ та чињеница довољно говори о (не)спремности наших судова да на себе преузму терет корективне правде.¹⁰⁹ Заправо, и више од тога: та чињеница указује и на то да је пут до правне извесности, чак и у примени нових института, најсигурнији у оквирима традиционалних вредности. Ако је таква вредност у српском праву изражена у сатисфакцији као сврси неимовинске штете, онда се у одређивању функције новчане накнаде неимовинске штете правног лица треба кретати бар у њеној близини. Без намере да у овом раду понудимо коначни одговор на питање која је функција правичне новчане накнаде неимовинске штете због повреде жига, подсетићемо на постојеће оквири у којима се правна мисао може кретати.

Марковић и *Поповић* употребљавају општи термин *компензација*,¹¹⁰ који дозвољава отклон од искључиво субјективног задовољења као сврхе

¹⁰³ Караникић-Мирнић, 2018, 410-411.

¹⁰⁴ Вукотић, 466-467.

¹⁰⁵ Cees van Damm, *European Tort Law*, Oxford 2013, 349-352.

¹⁰⁶ Уместо свих: Душан Николић, *Увод у сисџем грађанској права*, Нови Сад 2013. и каснија издања, 136-138.

¹⁰⁷ Примера ради, чл. 57, ст. 3 ЗоЖ04.

¹⁰⁸ Изузетак је нпр. у Пресуда Привредног апелационог суда Пж 5439/16 од 20.04.2017. године, Збирка судске праксе привредних судова из области заштите интелектуалне својине, књига друга (2016-2019), 138.

¹⁰⁹ van Damm, 144, 352.

¹¹⁰ Марковић, Поповић, 274. У општем значењу, компензација заправо представља имовинску накнаду претрпелене штете. С тим у вези, компензација може имати и ближу

новчане накнаде. Такав је приступ и у већини других земаља, а у основи ове компензаторне функције стоји идеја о накнади „објективног умањења вредности неимовинског добра.“¹¹¹ Када је реч о жигу, као имовинском праву којим се штити нематеријално добро, објективно добро, које правична новчана накнада треба да компензује, чини не само репутација заштићене ознаке, већ и повређени нематеријални интерес носиоца права да се очува функција указивања на порекло робе/услуга.¹¹² Имајући у виду да је ова функција у основи правне заштите жига, ни друштвена сврха новчане накнаде неимовинске штете се не би могла довести у питање.

6. ЗАКЉУЧАК

Право на новчану накнаду неимовинске штете правног лица одувек је привлачило пажњу правничке струке. Различити приступи овом питању у теорији и пракси проистекли су из редакције актуелног Закона о облигационим односима, којим је прихваћена субјективна концепција појма нематеријалне штете. У судској пракси је коначан одговор уобличен у Правном схватању Грађанског одељења Врховног суда Србије из 2001, којим се негира да правно лице може претрпети нематеријалну штету.

Новија теорија облигационог права о овом питању расправља у контексту потребе преиспитивања важећих правила одштетног права, односно напуштања чистог субјективистичког схватања, према којем бол и страх чине елементе самог појма нематеријалне штете.

Нормативно решење којим се по први пут у српском праву отвара простор за објективизацију појма неимовинске штете јесте Закон о трговини из 2010. године.

Надаље, Законом о заштити права на суђење у разумном року предвиђено је, као једно од могућих правичних задовољења због повреде права на суђење у разумном року, и право на новчано обештећење за неимовинску штету која је странци изазвана повредом права на суђење у разумном року.

Према Закону о жиговима, у случају повреде права, тужилац, између осталог, може тужбом да захтева накнаду штете. Даље, Законом је изричито предвиђено да тужилац има право на накнаду материјалне и нематеријалне

сврху (сатисфакција, казна, утврђење), која се у конкретном случају има остварити. Вид. Владимир Водинелић, *Грађанско право – Увод у грађанско право и Општи део грађанског права*, Београд 2012, 507.

¹¹¹ Varetić, 491. и тамо наведену литературу.

¹¹² Искрпну анализу методологије утврђивања повреде жига, коју аутор скромно назива „практичним прилогом функционисању правне праксе“ излаже Слободан Марковић у чланку „Поведа жига – водич кроз лавиринт кључних института права жига“, *Право и привреда*, 7-9/2019.

штете, а да ће се при одређивању висине накнаде штете узети у обзир све околности конкретног случаја, а посебно негативне економске последице које трпи тужилац, укључујући изгубљену добит, као и добит коју је тужени остварио повредом права.

Уређивање права на накнаду нематеријалне штете на начин како је то учињено у Закону о жиговима, може да има за последицу изједначавање физичког и правног лица у погледу захтева за њеном накнадом. Управо то јесте резултат који се у домаћој литератури приписује објективизацији самог појма нематеријалне штете.

Пошто смо у раду утврдили да у српском праву правно лице може захтевати новчану накнаду неимовинске штете, теорија и пракса би требало да пружи одговор на питања која су остала изван нормативног уређења. Ту се првенствено има у виду одређивање сврхе правичне новчане накнаде.

Када је реч о жигу, као имовинском праву којим се штити нематеријално добро, правична новчана накнада неимовинске штете требало би компензује репутацију заштићене ознаке, али и повређени нематеријални интерес носиоца права да се очува функција указивања на порекло робе/услуга.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

- Barbić Jakša, Crnić Ivica, Dika Mihajlo, Klarić Petar, Radolović Aldo, *Naknada štete u primjeni novog Zakona o obveznim odnosima*, Zagreb 2005,
- Baretić Marko, „Pojam i funkcije neimovinske štete prema novom Zakonu o obveznim odnosima“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 56, Posebni broj, 2006,
- Baretić Marko, „Pojam i funkcije neimovinske štete prema novom Zakonu o obveznim odnosima“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 56, Posebni broj, 2006,
- Bukovac Puvača Maja, „Deset godina nove koncepcije neimovinske štete“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol.36, 1/2015,
- Fuchs Maximilian, Pauker Werner, Baumgärtner Alex, *Delikts- und Schadensersatzrecht*, Berlin Heidelberg 2017,
- Klarić Petar, *Odštetno pravo*, Zagreb 1991,
- Klarić Petar, Vedriš Martin, *Građansko pravo*, Zagreb 2014,
- Köhler Helmut, Lorenz Stephen, *Schuldrecht II – Besonderer Teil*, München 2011,
- Medicus Dieter, Lorenz Stephen, *Schuldrecht I – Allgemeiner Teil*, München 2012,
- Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Band 2 (2021), 9. Auflage, Anhang zu §12. Das Allgemeine Persönlichkeitsrecht, München 2021,
- Palandt, *Bürgerliches Gesetzbuch*, neubearbeitete Auflage, München 2004,
- Pichler Davorin, „Problematika opsega naknade neimovinske štete zbog povrede poslovnog ugleda pravne osobe javnog prava“, *Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku*, br. 3-4/2015,
- Radolović Aldo, „Pravo osobnosti u novom Zakonu o obveznim odnosima“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 1/2006, 161. У ранијој хрватској литератури в. Petar Klarić, *Odštetno pravo*, Zagreb 1991,

- Savčić Sanja, „Damage Compensation Due to Copyright Infringement on the Internet in Serbian Law”, *Balkan Yearbook of European and International Law*, Vol. 2021,
- van Damm Cees, *European Tort Law*, Oxford 2013,
- von Bar, Christian, *The Common European Law of Torts*, Vol. 2, Oxford 2000,
- Антић Оливер, *Облијационо право*, Београд 2009,
- Бидлински Франц, *Правна методологија – основи науке о правним методама (превела: Ивана Марковић)*, 2011.
- Благојевић Боривоје, Круљ Врлета, *Коментар Закона о облијационим односима*, Београд 1980,
- Водинелић В. Владимир, „Права личности – старе и нове дилеме о називу и још понечему“, *Liber Amicorum Aldo Radolović*, Rijeka 2018,
- Водинелић Владимир, *Грађанско право – Увод у грађанско право и Оцијити гео грађанској права*, Београд 2012,
- Вукотић Милош, „Неимовинска штета правних лица“, *Право и привреда*, бр. 7-9/2019.
- Ђорђевић Живомир, Станковић Владан, *Облијационо право*, Београд 1986,
- Караникић-Мирић Марија, „Историја идеје о моралној штети у модерном српском праву“, *Казнена реакција у Србији – VI део*, тематска монографија, Београд 2016,
- Караникић-Мирић Марија, „Објективизовање моралне штете“, *Зборник радова Матице српске за друштвене науке*, 3/2015,
- Караникић-Мирић Марија, „Субјективна концепција неимовинске штете“, *Liber Amicorum Aldo Radolović*, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet 2018,
- Караникић-Мирић Марија, *Објективна одговорност за штету*, Београд 2013,
- Константиновић Михаило, *Облијације и уговори, Скица за Законик о облијацијама и уговорима*, Београд 1996,
- Константиновић Михаило, *Облијационо право – према белешкама са предавања професора Др. М. Констаниновића*, Београд 1961,
- Марковић М. Слободан, Поповић В. Душан, *Право интелектуалне својине*, Београд 2022.,
- Марковић Слободан, „Повреда жига – водич кроз лавиринт кључних института права жига“, *Право и привреда*, 7-9/2019.
- Николић Душан, *Увод у систем грађанској права*, Нови Сад 2013.
- Радишић Јаков, *Облијационо право*, Ниш 2016,
- Салма Јожеф, *Облијационо право*, Нови Сад 2007,
- Спајић Бојана, „Накнада имовинске штете у нашем праву индустријске својине“, *Гласник Адвокатске коморе Војводине*, бр. 2/2021, 357-369,
- Стаменковић Јасмина, „Измене Закона о жиговима и могућа спорна питања у пракси, са освртом на досадашњу праксу привредних судова“, у правној бази Правно информациони систем,
- Станковић Обрен, *Накнада штете*, Београд 1998.

Sanja M. Savčić
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
s.savcic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-1160-5860

On Monetary Compensation for Non-Pecuniary Damage to Legal Entities in Serbian Law – Appendix to the Reform of Damages Law

Abstract: *The right to monetary compensation for non-property damage is not enjoyed in the same way by all legal entities, i.e. legal entities and natural persons. In theory and practice, there are different approaches regarding the issue of whether a legal entity can suffer non-material damage of the same intensity and in the same form as is the case with natural persons. In this regard, it was pointed out that a legal entity can have a reputation, and therefore a damaged reputation can be the basis for an obligation to pay compensation for the damage suffered as a result. The discussion on the merits of monetary compensation for non-material damage to legal entities continued until the adoption of the legal understanding of the Civil Department of the Supreme Court of Serbia on February 5, 2001. The more recent theory of obligation law discusses this issue in the context of the need to review the current rules of tort law. In this sense, it is emphasized that the objective concept of non-property damage, which excludes physical or psychological pain and fear from the conceptual definition, provides a legal basis for monetary compensation of such damage to legal entities. Such changes have already been implemented in some countries of the former Yugoslavia. When it comes to Serbia, theory and practice are still waiting for reform, although there are indications that reform has already taken place on the normative level. Therefore, the aim of this paper is to answer the question whether in our law there is a right of a legal entity to compensation for non-property damage.*

Keywords: *non-pecuniary damage, legal entity, business reputation, objective conception, subjective conception.*

Датум пријема рада: 16.11.2022.

Датум достављања коначне верзије рада: 05.12.2022.

Датум прихватања рада: 13.12.2022.